

אמת ליעקב דברים פרשת כי תצא פרק כג פסוק ג

1

(ג) לא יבא ממזר בקהל ה' ⁶.

באמת יש לנו לעיין מה ענינם של כל דיני אישות ונישואין בספר דברים, דהלא ביארתי בכמה מקומות [עיין לעיל בפרשת שופטים [י"ז פי"ח] ולהלן בפרשת וילך [ל"א פי"א] באריכות] דבאמת ספר דברים הוא ספר הנוגע למלך ולעניני ציבור, והיינו שמשה בעמדו בערבות מואב וראה שהוא לא יכנס לארץ ישראל, החליט לחזור ולשנות את המצוות הנוגעות אל הציבור והכלל, וכן כל עניני הנהגת המלחמה והמשפט, כדי שהמלך החדש ובני ישראל ידעו מה לעשות בהכנסם לארץ ישראל. אבל מדוע נכתבו דינים אלו של ממזר וגיטין ויבום וכדומה בספר זה, הלוא לכאורה מקומם הוא בספר ויקרא עם שאר הלכות עריות וכדומה?

אבל נראה מזה שענין הנישואין אצל בני ישראל אינו ענין פרטי הנוגע לשני הצדדים ומשפחתם בלבד, אלא הוא נוגע לקהל כולו, שעל ידי נישואין נכנס הבחור לקהל ישראל ונהיה כחלק מהציבור, ולכן מי שאינו יכול לינשא נקרא בתורה ובלשון חז"ל בשם "פסולי קהל", והיינו שהוא נפסל מלהיות חלק מהקהל והוא צריך לישאר כמו שהיה - יחיד לעצמו. ולכן כל הדינים הקשורים עם זה, מי מותר ומתי מותר ואיך פרטי הדברים נעשים, כל זה חלק מתורת הציבור הוא, ושפיר שייכים דינים אלה בספר דברים. וזה הוא הטעם שאם חתן מתפלל בבית הכנסת אז כל הציבור שאצלו פטורין מלומר תחנון - ולא מצינו דין זה באבל ר"ל שאינו פוטר את הציבור מחמתו שלא בבית האבל, אלא משום ששמחת חתן אינו רק שמחתו אלא שמחת כל הציבור, וכולם נפטרים מלומר תחנון מחמת שזו היא שמחתם ממש ולא משום שמחת החתן, ודו"ק ⁷..

שם משמואל דברים פרשת כי תצא שנה תרעא

2

בש"ס סנהדרין (פ"ח א) בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו. ויש להבין הלוא אינו נהרג על מה שהמרה נגדם אלא ע"ש סופו שסופו ללסטם את הבריות, א"כ למה תועיל מחילתם. ונראה דהנה יש להתבונן במאמרם ז"ל (שם ע"ב א) הגיעה תורה לסוף דעתו וכו' הלוא כמה רשעים גמורים שעשו כל התועבות שבעולם ולבסוף עשו תשובה, ושמה יהי' זה כמותם, הלוא לא ננעלו דרכי תשובה לפני שום אדם וכמאה"כ (תהלים צ') תשב אנוש עד דכא ודרשו ז"ל (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א) עד דכדוכה של נפש מקבלין:

אך נראה דהנה איתא במד"ת (פ' האזינו סי' ד') שתשובה מועלת לישראל ולא לעכו"ם. ונראה דמחמת שישראל הם בני אברהם יצחק ויעקב, שהם בעצם נפשות טהורות וטובות רק שבמקרה נתלכלכו בעבירות, אבל כשעושה תשובה שוב מתעוררת בו הנקודה השרשית האחוזה בשלשלת הקודש עד האבות הקדושים ושופעת בו רוח חיים חדשים ממקור ישראל, ובדאי תתמיד תשובתו וישאר נאמן להשי"ת ותורתו, אבל עכו"ם מאחר שנתקלקלו ונכרתה חיותם כענף הנכרת ממקום חיותו שוב אין לו תקנה, ואף כשיעשה תשובה בודאי לא תתמיד ויחזור לסורו. הכלל שכל עצמה של תשובה שמועלת היא מפני ההשתלשלות עד האבות, ממילא זה שהוא סורר ומורה נפסק חיבורו מאביו ואמו ושוב אין לו חיבור בשלשלת הקודש בודאי שלא יעשה תשובה, ואף אם יעשה לא תתמיד ויחזור לסורו, וסופו ללסטם את הבריות, אבל כשאביו ואמו מוחלין לו הנה הוא עדיין נקשר בשלשלת הקודש, שוב אינו נהרג, שיכול להיות שעוד ישוב בתשובה שלימה המתקבלת כנ"ל:

= כב.ו-ח. כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרוחים או ביצים וכו' שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים.

איתא במסכת ברכות (לג, ב) "האומר על קן צפור יגיעו רחמיך וכו' משתקין אותו". והטעם [לחד מאן דאמר] "מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים, ואינן אלא גזירות".

ונראה דחכי פירושו, שבכל התורה לא נאמר אריכות ימים כי אם בשתי מצוות הללו, כיבוד אב ושלוה הקן. לפי שאין השלמות ניכר באדם אלא כשיש לו שתי מדות הפוכות, כגון מדת רחמנות ואכזריות. לפי שכשהאדם נוהג במדה אחת אין הכרח שהוא צדיק, אלא שזה טבעו, לא כן כאשר משתמש לעבודת ה' בשתי מדות הפוכות, כגון רחמנות ואכזריות, אז מוכח שהוא צדיק.

לכך נתן השי"ת לישראל מצוה של רחמנות ככיבוד אב ואם, שהיא רחמנות גדולה, לפי שכשבאים לידי זקנה ואין להם מקום לנוח, דין הוא שירחם עליהם. ושוב נתן להם מצוות שצריכין להתנהג בהם קצת באכזריות, דהיינו מצות שילוח הקן, שנוטל הבנים ומשלח האם. דאיתא בירושלמי, שכאשר משלח האם לפעמים הולכת היא מחמת צער וטובעת במים, אם-כן הוא בודאי אכזריות גדולה.

לפיכך כתיב בשתי מצוות אלו אריכות ימים, לפי שבשתי המדות הללו נשלם האדם בתכלית הטוב³². זהו שאמר בתהלים (קמט, ז"ט) "לעשות נקמה בגוים וגו' הדר הוא לכל חסידיו". רצה לומר, אע"פ שהם חסידים שמתנהגים במדת הרחמים, אע"פ כן יעשו נקמה בשונאיהם, שהיא מדה הפוכה, וזה הדר להם.

(4) מאין ביה ר' אבא

ויש לפרש בזה אמרם ז"ל (שבת לא). בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, שתיבת אמונה כוללת אמונה בהקב"ה שהוא הזן ומפרנס, וגם ענין נאמנות בהעסקים שבין האדם לחברו בהן צדק ואיפה שלמה וצדק, ויחדיו יהיו תמים לעבודת הקב"ה. ושני הפירושים כאחד אמת.

והשתא דאתינא להכי נימא ביה מילתא. הנה בסיבת ביאת עמלק נמצא סתירה, שבפרשת בשלח (וי, ז"ח) כתיב "על נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין, ויבא עמלק", ובמדרש תנחומא (ריש פרשת יתרו, וכעין זה ברש"י בשלח) בלבם היו משיחין והקב"ה נותן להם את שאלתם שנאמר (תהילים עח, יח) "וינסו א"ל בלבבם לשאל אכל לנפשם וגו'", אמר להן הקב"ה כך הרהרתם היש ה' בקרבנו חייכם הריני מודיע לכם לכך ויבא עמלק, עכ"ל. אבל בפרשת תצא על פסוק (כה, ג"ז) "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן וגו' כי תועבת ה' אלקיך כל עשה אלה כל עשה עול, זכור את אשר עשה לך עמלק וגו'" דרשו חז"ל (מדרש תנחומא והובא ברש"י) אם ראית דור שמדותיו שקר דע שהמלכות מתגרה באותו הדור וכו' שנאמר "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן, לא יהיה לך

בביתך איפה ואיפה", מה טעם "כי תועבת ה'", מה כתיב אחריו "זכור את אשר עשה לך עמלק", ע"כ. והיינו שתרווייהו איתנהו ביה, שהיה חסרון אמונה בהקב"ה שהכל תלוי בידו, וגם חסרון באמונת אדם לחברו במדה במשקל ובמשורה, ועל כן ויבא עמלק. (וראה מה שכתבנו בפרשת כי תצא כה, יז).

ובזה יאירו לנו דברי חז"ל (ברכות ד:): אייר אלעזר אייר אבינא כל האומר תהלה לדוד (תהילים קמה) בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא, מאי טעמא אילימא משום דאיתא בא' ב' נימא אשרי תמימי דרך (שם ק"ט) דאתיא בתמניא אפיך, אלא משום דאית ביה פותח את ידך נימא הלל הגדול (שם קלו) דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר, אלא משום דאית ביה תרתי. וצריך ביאור שייכות של א' ב' לענין שבח של הכנת מזון לכל חי, וגם מאי גודל המעליותא בזה שעל ידה יזכה לחיי העולם הבא.

וזהו שאמרו כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים, דאית ביה תרתי - והיינו שמכיר במיזוג השגת הנשמה והשגת השכל, מובטח לו שהוא בן עולם הבא שיזכה לשכר עולם שיש בו ג"כ הני תרתי.